

Lapin ELY-alueen kunnat

17.11.2022

Esitys pakolaisten vastaanottoon varautumisesta ja kuntapaikoista päättämisestä

Tilapäistä suojelua saava =
Ukrainasta paennut henkilö, joka saa tilapäiseen suojeluun perustuvan oleskeluluvan. Tilapäistä suojelua saava on vastaanottopalveluiden piirissä siihen saakka, kun hänellä on kotikuntalaisia tarkoitettu kotikunta Suomessa.

Turvapaikanhakija =
Kansainvälistä suojelua hakeva henkilö, joka siirtyy vastaanottojärjestelmästä kuntaan ja kotoutumista edistävien palvelujen piiriin oleskeluluvan saatuaan.

Kiintiöpakolainen =
Henkilö, jolle UNHCR on antanut pakolaistatuksen ja joka saapuu Suomeen vuosittaisen pakolaiskiintiön puitteissa

Pakolainen =
Tässä kirjeessä yleistermillä pakolainen viitataan kotoutumislain (1386/2010) 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettuihin henkilöihin, jotka on valittu Suomeen pakolaiskiintiössä tai ovat saaneet kansainvälisen suojelun hakemuksen perusteella oleskeluluvan. Kotoutumislakia on esitetty muutettavaksi siten, että 1.3.2023 alkaen kotikunnan saaneet tilapäistä suojelua saavat sisältyvät kotoutumislain kuntaan osoittamista ja kuntakorvauksia koskevien säännösten soveltamisalaan.

Tässä kirjeessä Lapin ELY-keskus välittää alueensa kunnille ajankohtaista tietoa tilapäistä suojelua saavien, turvapaikanhakijoiden ja kiintiöpakolaisten tilanteesta ja esittää, että kunnat varautuvat pakolaisten vastaanottoon. Osana varautumista kuntia pyydetään tekemään päätöksiä kuntapaikoista.

Kuntapaikkoja tarvitaan vuonna 2023 pakolaiskiintiössä saapuville, oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille sekä kotikunnan saaneille tilapäistä suojelua saaville. Kotoutumislakia on esitetty muutettavaksi 1.3.2023 alkaen siten, että myös tilapäistä suojelua saavat, jotka saavat kotikunnan ja siirtyvät vastaanottojärjestelmästä kunnan palvelujen piiriin, sisältyisivät kuntaanosoittamisen ja kuntakorvausten piiriin. **Muutos lisää kuntapaikkatarvetta vuonna 2023.** Työ- ja elinkeinoministeriö on arvioinut, että vuonna 2023 tarvitaan noin 4 200 kuntapaikkaa.

Kotoutumislakiin esitetään 1.3.2023 alkaen kuntaanosoittamisen kohderyhmän täsmentämistä siten, että kuntapaikalle osoitetaan aina kiintiöpakolaiset ja haavoittuvassa asemassa olevat. Kuntapaikoille on edelleen mahdollista osoittaa myös muita kuin haavoittuvassa asemassa olevia. Kuntapaikkatarpeen arvioi vastaanottokeskus. Oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat ja kotikunnan saaneet tilapäistä suojelua saavat voivat muuttaa kuntaan myös vastaanottokeskuksen tukemana tai itsenäisesti.

Valtakunnallisesti tavoitteena on, että oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat ja ne tilapäistä suojelua saavat, jotka saavat kotikunnan, asettuvat asumaan alueille, joissa he oleskelevat jo ennen oleskeluluvan ja kotikunnan saamista. Pakolaiskiintiössä valittavien henkilöiden kuntiin sijoittamista ohjataan alueellisten kiintiöiden avulla. Työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee kiintiöpakolaisten alueellisen allokation yhteistyössä ELY-keskusten kanssa alueellisten kuntapaikkatietojen ja alueelle kohdistuvan pakolaisten sijoittumiseen liittyvän tiedon perusteella loppuvuoden 2022 aikana.

ELY-keskukset sopivat kuntien kanssa pakolaisten ohjaamisesta kuntiin.

Kotoutumislain muutosesitys tilapäistä suojelua saavien sisällyttämisestä kuntaanosoittamisen soveltamisalaan nostaa kuntapaikkatarvetta vuodelle 2023 – kuntapaikkoja tarvitaan edelleen myös muille ryhmille

Venäjän 24.2.2022 Ukrainaa vastaan käynnistämän hyökkäyksen jälkeen Suomessa on 13.11.2022 mennessä jätetty noin 43 000 tilapäisen suojelun hakemusta. Tilapäisen suojelun soveltaminen perustuu Euroopan neuvoston päätökseen ja on voimassa 4.3.2023 saakka, jonka jälkeen neuvosto voi jatkaa sitä. Suomessa vähintään vuoden asunut tilapäistä suojelua saava, jolla on aikomus jäädä Suomeen pysyvästi, voi halutessaan hakea kotikuntamerkintää Digi- ja väestötietovirastosta. Tämä aikaraja alkaa täyttyä Suomeen muuttaneiden osalta maaliskuusta 2023 alkaen. Työ- ja elinkeinoministeriö ja sisäministeriö ovat varautuneet tilapäistä suojelua saaneiden kuntiin siirtymiseen valmistelemalla hallituksen esityksen kotoutumislain ja vastaanottolain muuttamiseksi. Kotoutumislakia on esitetty muutettavan siten, että tilapäistä suojelua saavat sisällytetään kotoutumislain kuntaanosoittamista ja korvauksia koskevien lukujen soveltamisalaan, jos henkilön edellytykset saada kotikunta täyttyvät ja hänelle rekisteröidään kotikunta. Vastaanottolain muutosesitys koskee vastaanottopalveluiden päättymistä tässä tilanteessa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on arvioinut, että vuoden 2022 aikana tulleista tilapäistä suojelua saavista noin 32 000 hakee kotikuntamerkintää keväästä 2023 alkaen ja siirtyy sen myötä pois vastaanottojärjestelmästä kuntien palvelujen piiriin. Kotikunta tuo tilapäistä suojelua saavalle kuntalaisen oikeudet ja velvollisuudet, kuten subjektiivisen päivähoito-oikeuden, oikeuden käyttää hyvinvointialueen tarjoamia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita sekä oppivelvollisuuden. Tilapäistä suojelua saava, jolla ei ole kotikuntalaisissa tarkoitettua kotikuntaa, on vastaanottopalvelujen piirissä.

Kotikunnan saaneiden tilapäistä suojelua saavien lisäksi kuntien tulee varautua oleskeluluvan saavien turvapaikanhakijoiden ja pakolaiskiintiössä valittavien henkilöiden vastaanottoon. Hallitus on talousarvioesityksessään esittänyt vuoden 2023 pakolaiskiintiön kooksi 1 050 henkilöä. Eduskunta vahvistaa kiintiön koon joulukuussa hyväksymällä talousarvion.

Sisäministeriön arvion mukaan vuonna 2023 noin 2 600 turvapaikanhakijaa saa oleskeluluvan ja siirtyy vastaanottojärjestelmästä kuntiin. Arviolta 100 heistä on alaikäisiä ilman huoltajaa tulleita henkilöitä. Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten asumisen järjestämisvastuu on kotoutumislain muutosesityksellä ehdotettu siirrettäväksi kunnalta hyvinvointialueelle 1.1.2023 lukien.

Kuntapaikka ja kunnan palvelut muuttajille

Oleskeluluvan saaneilla turvapaikanhakijoilla ja tilapäistä suojelua saaneilla on oikeus valita asuinpaikkansa ja suurin osa heistä järjestääkin muuttonsa vastaanottokeskuksesta kuntaan joko vastaanottokeskuksen ohjauksen ja neuvonnan tuella tai täysin itsenäisesti. Ennakoidaan, että myös kotikunnan saaneet tilapäistä suojelua saavat muuttavat kuntaan pääosin itsenäisesti. Suurin osa tilapäistä suojelua saavista asuu tällä

hetkellä vastaanottokeskuksen sijaan yksityismajoituksessa itse järjestämässään paikassa tai kuntien heille tarjoamissa vuokra-asunnoissa Maahanmuuttoviraston ja kunnan sopimusmallin mukaisesti eri puolilla Suomea.

Niille oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille tai kuntaan siirtyville tilapäistä suojelua saaneille, jotka tarvitsevat kuntaan muuttoon vahvempaa tukea ja kunnan järjestämän asunnon, haetaan kuntapaikkaa.

Kunta vastaa asunnon ja palvelujen järjestämisestä kuntapaikalle vastaanottamalleen henkilölle. Kuntien tulee varautua järjestämään peruspalvelut ja kotoutumista edistävät palvelut myös itsenäisesti kuntaan muuttaville. Vuoden 2023 alusta lukien palvelujen järjestämisessä on huomioitava sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisvastuun siirto hyvinvointialueille. Kunnan on tehtävä hyvinvointialueen kanssa yhteistyötä palvelujen yhteensovittamiseksi ja varmistamiseksi.

Kunta vastaa peruspalvelujen lisäksi

- Suomessa asumiseen ja toimimiseen perehdyttämisestä
- Viranomaispalveluihin ohjaamisesta ja neuvonnasta
- Asiakkaan ohjaamisesta TE-palveluiden ja vuoden 2023 alusta tarvittaessa hyvinvointialueen palveluihin
- Alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman laatimisesta muuten kuin tilapäisesti toimeentulotukea saaville, joita ei ohjata työllisyyspalveluihin. Kunta voi laatia alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman myös muulle maahanmuuttajalle.

Kunnan tulee huomioida mahdolliset aikuisten perusopetuksen (ml. luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen) tarpeessa olevat henkilöt. Lisäksi kunnan on varauduttava tarjoamaan 16–17-vuotiaille oppivelvollisille heille sopivaa koulutusta suomen kielen oppimiseksi ja jatko-opintoihin pääsemiseksi.

Myöntämällä kuntapaikkoja ja varautumalla vastaanottoon kunta voi valmistautua vastaanottoon ja suunnitella palveluitaan sekä resursointiaan etukäteen. Kunnat voivat tehdä yhteistyötä naapurikunnan tai seutukunnan kanssa vastaanotossa. Jos kuntapaikkoja on tarjolla laajasti ja kattavasti koko alueella, pakolaisten muuttoliike voidaan pyrkiä ohjaamaan jakaantumaan tasaisemmin, eikä yksittäisten kuntien kuormitus kasva liian suureksi.

Aikaisempien vuosien kokemukset ovat osoittaneet, että kunnan kyky vastaanottaa pakolaisia ei ole riippuvainen kunnan koosta tai siitä, onko kunta aikaisemmin tehnyt vastaanottotyötä. Kunnan palveluissa kotoutumista edistetään pääasiallisesti hyödyntäen olemassa olevia peruspalveluita, joten osaamisen perusta on olemassa jokaisessa kunnassa. Työnhakijana olevien maahanmuuttajien kotoutumista edistetään lisäksi osana työvoimapalveluita.

Vastaanotosta sopiminen, tuki ja korvaukset

Pakolaisten kuntaan sijoittaminen perustuu kunnan ja ELY-keskuksen väliseen sopimukseen. ELY-keskus sopii vastaanotettavista pakolaisista, kuntapaikoista ja vastaanoton ajankohdasta kunnan kanssa. Kotoutumislakiin esitetyllä muutoksella 1.1.2023 alkaen kunnan on kuultava hyvinvointialuetta sopimuksen tekemisen sekä kuntaanosoittamisen yhteydessä, jos vastaanotettavalla henkilöllä on ilmeisiä sosiaali- ja terveystalvelujen tarpeita.

Pakolaisista maksetaan kunnalle valtionosuuksia muiden kuntalaisten tapaan. Tämän lisäksi valtio korvaa pakolaisten vastaanottoa koskevan sopimuksen tehneille kunnille pakolaisista aiheutuvia kustannuksia kotoutumislain mukaisesti. Kotoutumislakiin on esitetty muutosta 1.3.2023 alkaen siten, että myös tilapäistä suojelua saavat, joilla on kotikunta, sisältyisivät korvausten soveltamisen piiriin. Kunnalle voidaan maksaa korvauksia itsenäisesti kuntaan muuttavista sekä kuntapaikalle muuttavista pakolaisista.

Korvausten maksamisen edellytyksenä on

- ELY-keskuksen kanssa tehty voimassa oleva vastaanottosopimus ja
- kotoutumislain mukainen kotouttamisohjelma, joka antaa raamit kotoutumisen edistämiseksi tehtävälle työlle kunnassa.

Vuotta 2023 ajatellen on hyvä huomioida, että tilapäistä suojelua saavia asuu ja todennäköisesti siirtyy vastaanottojärjestelmästä kotikunnan saamisen myötä kuntiin, joilla ei toistaiseksi ole ollut pakolaisten vastaanottosopimusta tai kunnan kotouttamisohjelmaa.

ELY-keskukset, työ- ja elinkeinoministeriön Kotoutumisen osaamiskeskus ja Kuntiin ohjaamisen toimintaohjelma tukevat pakolaisia vastaanottavia kuntia ohjauksen, viestinnän, koulutuksen sekä taloudellisten lisätukien keinoin. Jos kunnassa on halua kehittää kotoutumista ja pakolaisten vastaanottoa tukevaa työtään laajemmin, hankerahoitusta on mahdollista hakea EU:n ESR- ja AMIF-rahastoista.

Lapin ELY-keskuksen esitys varautua kasvavaan kuntaan sijoitettavien ja siirtyvien pakolaisten määrään ja kuntapaikkojen lisäämiseen vuonna 2023

Lapin ELY-keskuksella on voimassaoleva pakolaisten vastaanotto-sopimus (sopimus kuntaan osoittamisesta ja kotoutumisen edistämisestä) Rovaniemen, Kemin, Tornion ja Tervolan kanssa. Sovittuja kuntapaikkoja on yhteensä 170, joista 125 on varattu kiintiöpakolaisille ja 45 oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille. Vuonna 2023 kuntapaikkoja tarvitaan kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden lisäksi myös tilapäistä suojelua saaville kotikunnan saaneille henkilöille.

Tällä hetkellä Lapin alueella asuu noin 1 100 tilapäistä suojelua saavaa, joista osa tulee tarvitsemaan kuntapaikan. **Lapin kuntien tulee varautua ottamaan vastaan vähintään kunnan alueella jo nyt asuvat tilapäistä**

suojelua saavat. Lapin ELY-keskus pyytää kaikkia kuntia varautumaan kasvavaan kuntaan siirtyvien pakolaisten määrään vuonna 2023.

Kuntaan siirtyvien ja sijoitettavien pakolaisten määrän lisääntyessä tarvitaan lisää kuntapaikkoja vuodelle 2023 ja oletettavasti siitäkin eteenpäin. Tarvittavien kuntapaikkojen tarkkaa määrää on vaikea arvioida, mutta kuntiin siirtyvien ja sijoitettavien pakolaisten määrä tulee selkeästi kasvamaan vuonna 2023 aiempiin vuosiin verrattuna.

ELY-keskus esittää, että uusia Lapin kuntia tulee mukaan pakolaisten vastaanottoon ja kunnat käynnistävät valmistelun kuntapaikkojen myöntämiseksi.

ELY-keskus esittää myös, että nykyiset sopimuskunnat (Rovaniemi, Kemi, Tornio, Tervola) varautuvat kasvavaan kuntaan sijoitettavien ja itsenäisesti kuntaan siirtyvien pakolaisten määrään sekä arvioivat mahdollisuutensa nostaa vuosittaisten kuntapaikkojen määrää.

Nykyisten sopimusten päivittäminen ja kuntapaikkojen kohdentaminen

Muuttuneesta pakolaistilanteesta ja tulevista lakimuutoksista johtuen Lapin ELY-keskuksen ja nykyisten pakolaisia vastaanottavien kuntien väliset sopimukset on tarpeen päivittää. Samalla tulee arvioida kuntapaikkojen riittävyys ja minkä verran kuntapaikoista tulee varata kiintiöpakolaisille, oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille ja kotikunnan saaneille tilapäistä suojelua saaville henkilöille. Tärkeää on myös yhdessä arvioida pakolaisten kuntaan muuton alkuvaiheen palveluihin, asumiseen sekä muihin kotoutumista ja työllistymistä edistäviin ja peruspalveluiden käyttöön kohdistuvat tarpeet.

Lapin ELY-keskus toimittaa sähköpostilla nykyisiin sopimuskuntiin (Rovaniemi, Kemi, Tornio, Tervola) viikon 47 aikana sopimusluonnoksen kuntaan osoittamisesta ja kotoutumisen edistämisestä (vastaanottosopimus) sekä kutsun kunnan ja ELY-keskuksen väliseen palaveriin, jossa ensi vuoden pakolaisten vastaanotosta voidaan keskustella tarkemmin. Palaveri pyritään sopimaan joulukuun alkuun.

Uusia kuntia tarvitaan pakolaisten vastaanottoon

Nykyisten sopimuskuntien lisäksi pakolaisten vastaanottoon tarvitaan uusia kuntia ja lisää kuntapaikkoja vuodelle 2023. Lapin ELY-keskus pyytää pakolaisten vastaanotosta kiinnostuneita kuntia olemaan yhteydessä Lapin ELY-keskukseen 30.11.2022 mennessä.

Lisätiedot ja yhteydenotot:

Lapin ELY-keskus/Anne-Mari Suopajarvi puh. 0400 741 601
anne-mari.suopajarvi@ely-keskus.fi

Yksikön päällikkö

Satu Huikuri

Maahanmuuttopäällikkö

Anne-Mari Suopajarvi